

x

Dr. Joža Glonar: † Nestor Memnonovič Petrovskij.

x

Verjemite, gospa, še če je bilo, ga preverim, da ni bilo, kakor so tistega, ki so mu vrhan voz sena odpeljali iz želodca.

Pričakujem torej z vso gotovostjo najprej Vaše brzojavke in potem Vas same!

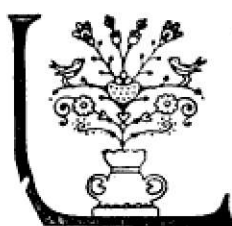
Vedno pa Vam je in v vsaki stvari prevdano na razpolago

Vaš stari Vlado G.

Dr. Joža Glonar:

† Nestor Memnonovič Petrovskij.

(Poglavje iz ruskoslovenskih stikov.)

Ueta 1903., 28. julija se je v spominsko knjigo ljubljanske licejke vpisal «Nestor Petrovskij, priv. docent iz Kazani». Pred njim so se vpisali A. Metlinskij, A. Trojanskij, E. Fortunatov (1862), N. Popov, O. Bodjanskij (1864), A. Duvernois (1866), A. Hilferding (1867), V. Lamanskij (1868), V. Stasov, V. Kačanovskij (1880), P. Bezsonov (1881), I. Palmov (1883), P. Syrku (1900), B. M. Ljapunov (1901), G. Iljinskij (1903), za njim pa P. Zabolotskij (1905), A. Iacimirskij (1908) in S. Kulbakin (1912). To je dolga, toda ne popolna vrsta učenih Rusov, ki so jih znanstveni interesi in državne «komandirovke» gnale na zapad v teku zadnjih sto let in ki so se pri tem bliže seznanili z nami in našim svetom. Na vsakem izmed njih lahko opazamo prikazen, ki ji doslej ni ušel noben inteligentnejši tujec, ki se je bliže seznanil s slovenstvom in njegovimi težnjami: čim globlje se je seznanil ž njim, tem gorkeje ga je vzljubil. Na nobenem se to dejstvo ne pozna tako jasno, in redki so, ki so med Rusi toliko storili za spoznavanje slovenstva, ko ravno Petrovskij. Lani, 6. febr. (st. št.) je umrl kot profesor slavistike na kazanski univerzi, še ne petdeset let star. Njegovo življenjsko delo je končano; spodobi se — ne, naša dolžnost je! — da se ga spomnimo.¹

Življenjski poklic in smer znanstvenega delovanja Petrovskega izhaja popolnoma naravno iz miljéja, v katerem se je narodil in vzrastel. Njegov oče Memnon Petrovič je bil znamenit slavist, učenec V. I. Grigoroviča in po njegovem odhodu v Odeso sam

¹ Podatke o njegovem življenju in znanstvenem delovanju med vojno sem posnel iz rusko pisanega nekrologa M. Popruženka, ki ga je prinesel «Slavjanski kalendar za 1922. godina. Izdava Slavjanskoto družestvo v Blgarija», na str. 63. do 66.

naslednik njegov na profesorski stolici za slavistiko na vseučilišču v Kazani. Potoval je mnogo po zapadu, bival dalje časa v Pragi, prestavil na rusko Havličkove «Tirolske elegije», Jagićevo zgodovino srbohrvaške književnosti in mnogo pisal o novejši bolgarski literaturi in narodni poeziji južnih Slovanov. Znana je njegova antologija ruskih prevodov iz slovanskih pesnikov. Žena ga je na potovanjih navadno spremljala in si tako daleč osvojila češčino, da je prevedla Božene Němcove «Babico». Slavistiko je mladi Petrovskij študiral najprej pri V. I. Grigoroviču (1815—1876), znamenitem ruskem slavistu, ki je v letih 1844—1847 potoval po slovanskih krajih in bil prvi slavist, ki je prišel v Turčijo. On je dal slavističnim študijam Petrovskega odločilno barvo in smer. Ko je Grigorovič odšel v Odeso na novoustanovljeno univerzo, je Petrovskij nadaljeval študije pri svojem očetu, kateremu je po njegovi smrti sledil na vseučiliški stolici.

Petrovskij je bil brez dvoma eden najodličnejših mlajših ruskih slavistov; imel je fin umetniški okus, oster kritičen pogled in solidno znanstveno metodo. Bolj ko petrefakti slovanske preteklosti ga je zanimalo gibanje kulturnih sil med slovanstvom v preteklosti in sedanjosti. Na Kopitarju, o katerem je napisal debelo knjigo, ga niso toliko zanimali znanstveni rezultati Kopitarjevega raziskovanja slovanske preteklosti, kolikor dejstvo, da je Kopitar ž njimi ustvarjal zanesljive temelje za slovanski preporod. Da je lahko okvir svojega dela raztegnil tako široko, k temu ga je usposobila njegova razsežna učenost, podrobno znanje gradiva in pa redka spretnost, s katero je znal gradivo oživljati in prodreti v njega bistvo. Kake so po njegovem naloge slavistike, te pri slovanskih narodih izrazito **nacionalne znanosti**, izhaja posredno iz uvoda njegove ocene Jagićeve «Zgodovine slovanske filologije», v katerem govori Petrovskij principijelno o Jagićevi definiciji obsega slavistike. «Težko bo kdo zanikaval, da vežejo razmah slavistike v prvi polovici XIX. stoletja tesne vezi s kulturnim in političnim preporodom slovanskih plemen, da je bila ob enem njega fakt in faktor; skoro vsa slovanska literatura, znanstvena kakor lepa, je v vseh mogočih varijantah govorila o narodnosti in svojo narodno individualnost so morali dokazovati z raziskovanjem svojega jezika, slovstva in zgodovine. Pobuda za take študije je izhajala iz političnih razlogov, ki so jih študije same s svoje strani zopet podpirale na ta način, da so jim dajale argumente. Vsled tega je bila slavistika v prvi polovici XIX. stoletja — ko se je ustanavljala — samo del onega obširnega procesa,

x

Dr. Joža Glonar: † Nestor Memnonovič Petrovskij.

x

ki ga imenujemo slovanski preporod. Danes govorimo o romantičnem zanosu slavistov iz početka preteklega stoletja s prezirljivim nasmehom, ker jih ocenjujemo s stališča čiste znanosti in pri tem deloma pozabljamo razmere, v katerih so živeli, in ne vpoštevamo dejstva, da je bila v onih časih tudi še tako prazna, naravnost slaba — z našega stališča — zgodovinska ali narodopisna razprava ravno tako rodoljubna zasluga, kakor katerasibodi slaba pesem z rodoljubno — in ne samo rodoljubno — vsebino, kakor vsaka naivna povest; vse so bile važne zaradi tega, ker so učile občinstvo čitati v njegovem jeziku in o njegovem narodu. S tega stališča moramo ocenjevati slavistiko v času preporoda, ki je v mnogočem tako zelo naivna in v vsem tako zelo zaslužna.» To je čas, ko se je pri nas izraz «slavist» istovetil s poznejšo besedo «rodoljub». Na ta položaj slavistike v njenih prvih desetletjih se je Jagić, pravi Petrovskij, premalo oziral. Kakor tukaj, tako kaže Petrovskij drugod še bolj jasno, da znanost zanj ni «čista», kaka olimpijska majesteta, ampak da mu je ne samo izraz in pojav kulturnega življenja, ampak tudi njega mogočno gibalo. Beseda «kabinetni» ali «cehovski» učenjak je pri njem le redko na rahlo prikrit očitek.

Enaki glasovi zvenijo tudi iz drugih njegovih ocen. O zborniku «Die osteuropäischen Literaturen und die slavischen Sprachen», ki je izšel v seriji «Die Kultur der Gegenwart», pravi, da je v njem *murko* najbolj posrečen Murkov spis o literaturah in duševnem življenju južnih Slovanov. Pač pa se obrača proti paralelnemu in sinhronističnemu obravnavanju njihovih literatur, ki ga Murko skuša podpreti z dokazi, dasi sam obraynava n. pr. novo bolgarsko književnost posebe. Petrovskij pravi, da v splošnih pregledih literatur ni mogoče obravnavati samo z ozirom na eno svetovno idejo, ki se kedaj kaže v kaki literaturi. Lahko je sicer vodilni motiv literarnega stremljenja, toda ob njem se oglašajo tudi drugi glasovi, ki zvene iz preteklosti ali pa kažejo v bodočnost, kjer se bodo šele prav razvili. Zdi se mu, da bi za sliko razvoja duševnega življenja, kolikor se je kazalo v literaturi južnih Slovanov, bilo boljše, če bi se te literature obravnavale v sledečem redu: 1.) bolgarska, 2.) srbska, 3.) hrvaška, 4.) slovenska. Niti skupno obravnavanje srbske in hrvaške literature se mu ne zdi praktično. Vidi se na vsem tem, da ga motijo zahteve, ki so pravilne za monografično obdelavo, in da ne vidi vsled tega, da je za sintetično slikanje treba «rdeče niti» in velikih vodilnih idej. Najbolj pa pogreša v knjigi opis duševnega življenja Slovakov: «ta bi izobraženstvu Evrope nazorno pokazal, kaj se godi prav v sredi kulturnega sveta, pod eno

najliberalnejših ustav. Vzdihi slovaškega naroda iz teženj njegovih jetnikov ne prihajajo do ušes njegovih sosedov; pri pregledu **«Današnje kulture»**, ki je natisnjen izven mej Magyarországa, je bilo popolnoma mogoče na primeren način opisati položaj Slovakov in prisiliti izobraženstvo Evrope, da se seznani z **današnjim divjaštvom**. Ne preostane nam drugega ko želja, da se vsaj v drugi izdaji ta vrzel izpolni.» — Slične misli je razvijal v oceni knjige Zabolotskega o ruskem vplivu v literaturi srbskega preporoda, ki je izšla kot prvi zvezek **«Skic ruskega vpliva v slovanskih literaturah novih časov»** (1908). Tam pravi: **«Tema, ki jo je načel Zablotskij v svojem delu, je neizmerno zanimiva ne samo za strokovnjake, ampak tudi za širše občinstvo, vsaj za oni njegov del, ki mu za izobrazbo ne zadošča samo današnja dekadentsko-pornografska literatura. Če se taki narodi, kakršni so Francozi in Nemci, zanimajo za Tolstega, Turgenjeva, Dostojevskega, jih študirajo, posnemajo, potem je popolnoma naravno, da pričakujemo isto od narodov z mlajšo kulturo, namreč slovan-skih.»** Sicer je že P. Kulakovskij — znana je njegova knjiga o ilirizmu — zamislil na sploh delo, ki bi v celoti obravnavalo ruski vpliv pri južnih Slovanih, toda do tega ni prišel, da bi ga izvršil, zato pa je Zabolotskij zamislil grandiozen načrt, po katerem je nameraval opisati ruski vpliv pri vseh Slovanih v času njih narodnega preporoda. Tako delo bi ne bilo važno samo za pojasnitev razvoja posameznih slovanskih literatur, ampak tudi za karakteristiko ruske. Taka raziskava je važna tudi baš sedaj — v času preporoda Rusije — ker za narodno samozavest in za napredek Rusije nikakor ni brez pomena, če se pokaže, v kaki meri je bila Rusija udeležena pri splošnem kulturnem napredku sveta.

V oceni češke gramatike, ki jo je za Ruse napisal Sirotinin (1910), piše: **«Pritožbe, ki se iz ozkega kroga ruskih slavistov pogosto čujejo, da namreč ruska izobrazena javnost ne kaže nikakega zanimanja za slovanstvo, so popolnoma upravičene, toda nekoliko enostranske, ker krivda za to dejstvo ne pada samo na javnost: peščica ljudi, ki bi se hotela seznaniti s slovanstvom, bi na vsak način zadela na resno oviro, pomanjkanje ruskih knjig, ki bi dajale verno sliko sočasnega življenja južnih in zapadnih Slovanov, njih zgodovine, realij, jezika in kulture. Leta 1889. je A. N. Pypin pravilno omenil: «...naša slavistika je od svojih početkov pa do danes bila skoro izključno ali filologija, ali arheologija. Dovolj je, če pregledamo... dolge vrste del naših slavistov... pa bomo videli, da govorijo v ogromni večini o čisti filologiji, zgodovini in slovstvu po večini starejših stoletij, kakor da**

nas pri slovanstvu pred vsem zanima njegova starost. Slovanstva novejših dob se skoro niti ne dotaknejo učene preiskave, s katerimi se tako vestno pečajo razni specialisti... Zaman iščeš knjigo, ki bi povedala kaj n. pr. o Češki v drugi polovici XIX. stoletja, o današnjem položaju Srbije itd.» Odkar so bile te vrstice napisane, so se razmere nekoliko poboljšale, dasi samo v eni smeri; kdor hoče študirati slovanske jezike, ima sedaj že nekaj bolj ali manj zadovoljivih pomočkov na razpolago. To so pred vsem besednjaki, ki jih je izdalo slovansko dobrodelno društvo in ki imajo tudi nekaj slovnice. Pravega pomočka za študij kakega slovanskega jezika pa Rusi dotlej niso imeli in zato je treba knjigo Sirotinina toplo pozdraviti. Zato želi temu popularizatorju slovanstva med Čehi mnogo uspeha. Kako se je Sirotinin sam učil slovanskih jezikov, pripoveduje Petrovskij z besedami iz uvoda njegove knjige. Po končanih slavističnih študijah na univerzi je vzel v roke hrvaško prevedeno »Pot na mesec« Julesa Vernea in: »Prebral sem eno stran, dve — pa nisem niti besede razumel. Že sem hotel knjigo odložiti, ko pogledam: v sredi med samimi tujimi besedami se sveti dvoje, troje svetlih točk. Prečitam še enkrat, in še enkrat, in svetle točke se širijo, po petem ali šestem čitanju mi je bilo vse razumljivo.« K temu pristavlja Petrovskij: »Očividno pouk v slavistiki na naših šolah ni ravno na najvišji stopnji, če absolviran slavist na koncu svojih študij na celi strani hrvaškega teksta ne najde ne ene znane besede vkljub temu, da je baš knjižna štokavščina oni jezik, ki se ga Rus nauči lažje ko kateregakoli drugega slovanskega.«

V svojem znanstvenem delu, v številnih ocenah in originalih, večkrat zelo obsežnih raziskavah, je dajal praktične zglede, kako si predstavlja delovanje ruskega slavista. Pred vsem je značilno zanj, da ima nenavadno malo spisov, ki bi govorili o specifično ruskih predmetih, n. pr. samo članek o metriki ruskih bylin in recenzijo knjige Varnekeja o ruskem gledališču v XVII. in XVIII. stoletju. Enako je zanj značilno, da je prevedel na rusko opis ruske narodne godbe španskega jezuita Arteage iz l. 1895., delo Buryja in Zlatarskega o stari bolgarski kronologiji, Flajšhansovo češko pisano knjigo o Husu in da je zbral in na novo izdal sijajne prevode svojega očeta iz slovanskih pesnikov, ki jih je opremil z dragocenimi opombami.

Zato pa ga mnogo bolj zanimajo osebe, ki v svojem delovanju oklepajo več slovanskih plemen. Zato piše prispevke »K zgodovini legend o sv. Cirilu in Metodu«, »k zgodovini razodetja sv. Metodija Patarskega v zapadnoslovanskih literaturah«, ali pa h »kro-

nologiji pridig Grigorija Camblaka», ki na koncu XIV. in v začetku XV. stoletja s svojim literarnim delovanjem spaja južne in vzhodne Slované. Zato s takim veseljem poroča o priobčenih korespondencah velikih slavistov in njih znancev (Dobrovskega, Čelakovskega, Grimma), o publikaciji Šafaříkove avtobijografije in o novem poskusu slavistične bibliografije pri Rusih. Zato mu je korespondenca grofa N. P. Rumjanceva dobrodošel povod, da govori o začetkih ruske slavistike. Z veseljem poroča o dveh obširnih ruskih publikacijah, Florinskega in Niederla, iz katerih se rusko občinstvo lahko pouči o današnjih slovanskih narodih.

(Konec prihodnjič.)

Ivan Albreht:

Novela.

Radar me je povabil prijatelj profesor Dolinar na čaj, sem bil vselej iskreno vesel in sem se redno drage volje odzival njegovemu vabilu. Družba, ki se je shajala pri njem, je bila vedra in prijazna, dovolj izbrana in taka, da ni bilo človeku dolgčas, obenem pa brez tiste narejene umerjenosti, ki sili k marijozetstvu. Profesor Dolinar sam je bil še mlad, prijeten mož precej široke naobrazbe in prijaznega značaja, ki vsaj izven šolskega poslopja ni kazal nobene onih zoprnih potez, ki navadno spremljajo njegov stan. V svojo privatno zabavo se je mnogo pečal s telepatijo, hipnotizmom, špiritizmom in podobnimi nepojasnjenimi znanostmi, o katerih je težko reči odločilno besedo. Pri vsej njegovi nehljnjeni odkritosti pa človek vendar ni mogel nikoli reči, kam izrazito meri njegovo naziranje. Enako je bilo nemogoče z gotovostjo ločiti v njegovem mnenju pristnost od okraskov. Ta okoliščina je odevala ves njegov značaj z neko posebno kopreno nejasnosti in zagonetnosti, ki pa nikakor ni odbijala, ampak vsled ostalih simpatičnih potez v značaju naravnost vabila. Zlasti ženski svet je cenil profesorja Dolinarja in je vedno iskal njegove družbe. Sicer je gotovo in jasno, da je k temu v obili meri pripomogel njegov lep stas, pravilni obraz in pod močnimi črnimi obrvmi zagonetno zroče črne oči, vendar sem prepričan, da so imele v splošnem še več veljave preje navedene lastnosti. Bodisi že kakorkoli: gospa Dolinarjeva je imela svojega moža tako rada, kakor maločkera svojega. Bila je pri njem kakor magnetna igla pri kompasu in v skoro nerazumljivi udanosti je čutila vsak njegov drhtljaj, vsak še tako skriven giblaj njegove duše. Gotovo tega ni doumela,

✕ Dr. Joža Glomar: † Nestor Memnonovič Petrovskij. ✕

«Poznam ga, k nam hodi na dom. Semkaj je prišel, da bi govoril z menoj, pa ni mogel, ker sem iskala jagnje.»

«Kaj ti hoče?»

Vukósava je umikala oči in molčala.

«Mene hoče...» je počasi povedala.

«Tebe —? In jaz, mislita, nimam besede pri tem?»

«Imaš, gospodar, ali jaz je ne potrebujem.»

«Kaj je to?» je preteče siknil.

«To, da mu nočem biti žena. Tudi oče mi pravi, da je Vaso slabič in bi me ne mogel varovati in braniti. Ni junak... kaj bi z ženo? Tako pravi oče.»

«Dobro ti pravi!»

«A ravno včeraj je dejal njegov oče, da se pride poklonit in te prosit dovoljenja za najino poroko.»

«In ti — ali ga hočeš?»

«Ni... junak —!»

«Ni! In ničigar žena ne boš! Jaz, samo jaz sam sem junak zate! Moja boš!»

«Gospodar —!» je povzdignila oči in roke.

«Mila si mojemu srcu, povedal sem ti in že dolgo veš, da je resnica. Zapisana ti je na licu in v očeh, ne moreš je utajiti.»

«Gospodar moj —,» je dejala vsa rdeča; oči so se ji spet nižale, v drobnem smehljaju so se ji iz rdečih ust zabliskali beli, močni zobje.

«Dà, rada me imaš,» je rekel prav nežno in spustil puško na tla. (Dalje prihodnjič.)

Dr. Joža Glomar:

⟨Konec.⟩

† Nestor Memnonovič Petrovskij.

⟨Poglavje iz ruskoslovenskih stikov.⟩

Mnogo večje pa je njegovo delovanje na polju južne slavistike, kjer se vrste med njegovimi deli obširne in s popolnim obvladovanjem predmeta pisane oče ne z voluminoznimi izvirnimi deli. Prvo tako njegovo delo je temeljita, 315 strani velike osmerke obsegajoča monografija o Petru Hektoroviču, ki je izšla leta 1901. v Kazani. V uvodu te knjige pravi, da so Srbi in Hrvati sicer en narod, ki govori en jezik (res da z dijalektskiimi razlikami), toda edinstva njih literature ni mogoče priznati, v njej je, kakor v vsem, različen zgodovinski razvoj med

Srbi in Hrvati začrtal ostro mejo. Srbi so bili pod vplivom Bizanca, Hrvati pa so dobivali svoje ideale na zapadu, posebno dalmatinski pisatelji v italijanski renesansi. Zato je ravno tako krivo imenovati Gundulića srbskega pisatelja, kakor n. pr. Obradovića hrvaškega, dasi se tako govorjenje — žalibog! — večkrat čuje. Bolj konkretno in jasno je razvil enako misel v recenziji Pavla Popovića «Pregleda srpske književnosti». O tretjem delu knjige «Dubrovačka literatura», ki je po Popoviću «zelo važen del srbske literature», pravi Petrovskij: «Če bi avtor na mesto ‚dubrovniška‘ rekel ‚dalmatinska‘, bi mi videli v tem samo znani pojav srbskega šovinističnega razmerja do Hrvatov, dasi je ves trud, prišteti dalmatinske pisatelje XV. do XVIII. stoletja vrsti srbskih pisateljev, brezploden in bo tudi brezploden ostal; najsi bo pokolenje raznih Držićev, Menčetićev, Gundulićev, Palmotićev i. t. d. že kakoršnokoli, vsi ti niso svojih idealov črpali iz bizantinskega vzhoda, ampak iz rimskega zapada, se imenovali Slovane ali Hrvate in se niso nikdar čutili Srbe; kdor stoji na stališču razvoja, ne more vezati srbske literature v začetku XV. in koncu XVIII. stoletja s pomočjo dalmatinske literature, ki jo Popović imenuje ‚srednjo‘. Pisatelj ‚Pregleda‘ je res nekoliko zmanjšal napako mnogih svojih prednikov; v srbsko književnost je vzel samo dubrovniško literaturo in je pustil duševno življenje ostalih dalmatinskih krajev nedotaknjeno. Iz kakih razlogov, ne vem; samo slutiti se da, da je bilo v tem slučaju narečje pisateljev odločilen kriterij (štokavščina v Dubrovniku, drugje pa čakavščina). Bodi temu kakor že koli; slike, ki jo podaja ‚Pregled‘, ne moremo sprejeti kot dovolj utemeljene; najvažnejši dalmatinski pisatelji so bili res rojeni v Dubrovniku, ‚kroni hrvaških mest‘, toda razlagati dubrovniško književnost in se pri tem niti ne dotakniti delovanja Splićana Marulića, Hvaranov Lucića in Hektorovića, Zadrana Barakovića, se pravi raztrgati živ organizem in proučevati njegovo fizijologijo na kosu, odtrganem od telesa.»

«O genealogiji Držića» je prinesel iz njegovega peresa članek «Rad» zagrebske akademije v 148. knjigi. Njegova «Serbica» prinašajo drobne prispevke k zgodovini na koncu XVIII. in v začetku devetnajstega stoletja (o Solariću, A. Pulju, prvem srbskem žurnalistu, o Žefaroviću in P. Nenadoviću). Skerličevo «Srbsko književnost v XVIII. stoletju» je z veseljem pozdravil. Res da prinaša malo novega, toda ta knjiga gre v vrsto onih, ki znanosti sicer ravno ne obogatijo, toda zbujajo zanimanje za obdelano stvarino ne samo v krogu znanstvenikov, ampak tudi v širšem

občinstvu. Obširno je ocenil državno izdajo Vukove korespondence in z zadovoljstvom konstatiral, da je v njej toliko novega gradiva za ocenitev Vuka in da potrjuje njegov sklep, ki ga je zapisal v knjigi o Kopitarju: «Karadžićeva reforma (srbskega književnega jezika) se sme po pravici imenovati Kopitarjeva reforma»; to mu dokazuje prvič v tej korespondenci priobčeni material.

Njegova «Slovenica», priobčena v «Žurnalu» ruskega ministrstva prosvete l. 1906., so obširno poročilo o slovenističnih publikacijah takratne dobe. V njem želi podati kratek — ne popolen — pregled knjig in razprav o slovenskem jeziku in književnosti v zadnjem času; ker je v ruskem tisku tako malo poročil o znanstvenem gibanju pri zapadnih Slovanih, upa, da lahko tudi površen referat nekaj koristi. Najprej poroča o knjigi Lukjanenka o kajkavščini, ki obravnava kajkavščino poleg čisto lingvistične strani tudi z literarnozgodovinskega stališča, kjer pa ima manj sreče. Lukjanenku je kajkavščina poleg štokavščine in čakavščine tretje srbohrvaško narečje, ki je v severnem delu svojega ozemlja sicer privzelo mnogo slovenskih potez, toda svoj značaj vendar ohranilo in v neki meri vplivalo celo na slovenščino.

Nato poroča o Prijateljevem članku «Slovenci in njih literatura», ki so ga prinesla «Slavjanskija izveštija» (in ki je lani v razširjeni obliki izšel v srbskem prevodu kot posebna knjiga). Obžaluje, da je to zaslužno delo izšlo v listu, ki ga rusko občinstvo ne dobi v roke in da je v njem toliko tiskovnih napak, ki jih seveda ni zakrivil avtor. Antologijo prevodov iz slovenskih pesnikov, ki jo je leta 1904. izdal N. Novič, pozdravlja s posebnim veseljem, ker se med širšim občinstvom s takimi publikacijami prej zbudi zanimanje za slovanstvo, ko pa s še tako učenimi razpravami, ki navadno ne prodro ozkega kroga učenega ceha. Take antologije je v ruščini težavno sestavljati, ker je dobrih ruskih prevodov iz slovanskih poetov malo in ker so po večini slučajni. Novič si je sicer lahko pomagal s Korševimi prevodi, toda zakaj ni ponatisnil tudi njegovega sijajnega prevoda Prešernovega sonetnega venca! Enako pogreša tudi «Zadovoljnega Kranjca» in «Staro pravdo».

V poročilu o Aškerčevem «Primožu Trubarju» in polemiki s Tominškom, ki mu je sledila, očita Aškercu, da je vkljub vsej očitni težnji, da bi ostal na zgodovinskih tleh, iz Trubarja naredil «romantika čiste vode». O Murkovem nekrologu «Milivoj Šrepel» pravi: «Če bi ruski takozvani izobraženci sploh kaj vedeli o slovanstvu, bi moralo biti Šreplovo ime eno najbolj znanih med

našimi čitatelji; ta učenjak, profesor klasične filologije na zagrebški univerzi, je bil goreč občudovatelj, navdušen cenitelj in marljiv popularizator ruskega slovstva med Hrvati! Toda njegovo smrt so ruski listi komaj opazili. Zato bi se naj Murkov spis prestavil in priobčil n. pr. v spisih ruske akademije, kar bi bil vsaj slab znak priznanja, ki ga dolgujemo Šreplu. Njegovi «Ruski pripovjedači» pa se precej močno naslanjajo na knjigo de Voguéja o ruskem romanu. Popolnoma umljivo je, da je Kopitarjevega bijografa zanimala Volčičeva bijografija jurista Tomaža Dolinarja, ki je nekoliko vplival tudi na Kopitarja.

Ob Trstenjakovi brošuri «Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem» razlaga založniške razmere pri Slovencih, ki so bile krive, da je moralo tako delo iziti najprej v podlistku političnega dnevnika. Zelo obširno ocenjuje Simoničevo «Slovensko bibliografijo». Njegovi popravki in dostavki kažejo, da mu je bila naša literatura, posebno starejša, znana tudi iz avtopsije in da je očitno tudi on ne brez uspeha bukiniral pri Giontiniju in «za vodo». Potem poroča o Štrekljevi izdaji slovenskih narodnih pesmi, ki jo imenuje «prekrasno knjigo», o Matičinem «Zborniku» (s kritičnimi opombami) in o Šlebingerjevi izdaji četrtega zvezka Devovih «Pisanic». Iz naše prešernologije omenja Ozvaldovo brošuro «Prešernova ‚Nova pisarija‘ in Horacijeve ‚Epistulae‘» in pravi o nje metodi: «Taka metoda, ki daje prekrasne rezultate pri raziskovanju kakega starega zgodovinarja, se žalibog aplicira tudi na dela pesnikov novejšega časa, tukaj pa daje včasih naravnost karikature rezultatov, nad kakršnimi je pri nas nedavno tožil P. A. Efremov. Samo na koncu svoje brošure (str. 13) je Ozvald točno obsodil samega sebe, ko je vprašal: «Čemu iskati po mrtvi knjigi to, kar je videl na svoje oči vsaki dan živo, žalibog še preveč živo?» Avtor bi bil mnogo bolje storil, če bi nam bil v poeziji Prešernovih časov pokazal pojave, proti katerim se je obračal pesnik analizirane satire; šele potem bi bilo mogoče soditi tudi o tem, koliko je bil Prešeren v svojih izrazih odvisen od Horacija. Prvi zvezek Grafenauerjeve zgodovine novejšega slovenskega slovstva pozdravlja: «Kdor se peča z zgodovino slovenske literature, neprestano čuti pomanjkanje splošnega dela, v katerem bi bila razložena v vsem obsegu». Vendar pa se mu zdi načrt nedostaten in knjiga sama precej neproporcionirana: pravzaprav je bolj kompilativno delo o Prešernu z uvodom, ki govori o njegovih prednikih. Dolgo, obširno in temeljito poročilo o prvih dveh letnikih mariborskega «Časopisa za zgodovino in narodopisje» sklepa ta vseskozi z znanjem in ljubeznijo pisana «Slovenica».

V Petrovskem je našel svojega bijografa naš Kopitar. L. 1906. je v Kazani izdal o njem obsežno knjigo, v katere uvodu pravi: «Herojični časi slovanske filologije so že davno minili; epigoni nje polubogov lahko samo še z občudovanjem gledajo na junaške čine Dobrovskega, Kopitarja in Šafaříka in v preučevanju njih delovanja iščejo tolažbe, ki jim pomaga pozabiti vsiljujoče se čustvo zavisti do njih dela. Duševno vstajenje slovanstva je končano; da lahko zavzamemo pravo stališče do današnjega življenja posameznih vej našega plemena, moramo na vsak način preštudirati oni proces, ki je znan pod naslovom «slovanskega preporoda», v vseh njegovih podrobnostih in pojasniti enako zunanje vplive na slovanski svet kakor delovanje njegovih notranjih činiteljev. Med temi imajo centralen, vseslovanski pomen osebnosti prej imenovanih velikih mojstrov dobe preporoda, ki so ravnali delovanje manj vidnih delavcev. Dobrovsky, patrijarh slavistike, ima že dva bijografa, I. A. Snegireva in B. Brandla; pred nedavnim je bil pojasnjen tudi njegov specijalni pomen v češkem slovstvu. Delovanje Šafaříka, opisano v ne ravno avtoritativni knjigi B. Brandla, so mnogi ocenjevali l. 1895., ob stoletnici rojstva velikega učenjaka. Uloga Kopitarja, tega zveznega člana med Dobrovskym in Šafaříkom, v zgodovini slovenskega preporoda pa je še popolnoma nepojasnjena. Kmalu po njegovi smrti je v tisku izšel bibliografski pregled njegovih spisov, delo ne ravno neznanega literata Legis-Glückseliga, obljubljeno nadaljevanje tega dela pa takrat ni izšlo; mogoče je bila to bijografija Kopitarja, ki jo je šele pol stoletja kasneje priobčil Jagić. Netočnosti prvega teh dveh člankov in nezanesljivost mnogih podatkov v zvezi s tendencijozno panegirično barvo drugega delajo iz obeh malo zanesljiva pomočka za spoznavanje Kopitarjeve osebnosti; velika panegiričnost je tudi slabost kratkega življenjepisa dunajskega slavista v znanem Wurzbachovem leksikonu. Edina knjiga, v kateri bi človek pričakoval vsaj nekoliko popolno osvetlitev osebnosti Kopitarja, je «Kopitarjeva spomenica», ki jo je Slovenska Matica izdala ob stoletnici njegovega rojstva; tukaj pa najdemo samo par podrobnosti, ki so dobrodošle za življenjepis, toda nikake celotne ocene del velikega učenjaka. Prašanje pomena Kopitarjevega delovanja tudi ni nikakor napredovalo v kratkem opisu njegovega življenja in dela, ki ga je prinesel Marnov «Jezičnik» (XVIII.). Par bijografskih podrobnosti se dobi v članku Djordja Rajkovića (Srpska zora, 1879), ki pa tudi ne more podati popolne ocene dunajskega slavista, ker ni ravno obsežen in ker ocenjuje Kopitarjevo delo samo s srbskega stališča. Tako lahko smelo

rečemo, da je vse, kar se je doslej pisalo o njem panegiričnega ali odklanjajočega, brez pravega temelja, brez živega razmerja do njegovega delovanja. Pravilno oceno njegovega pomena so onemogočala razna dejstva, med katerimi je igral nemalo vlogo skrajno nestrpni in naduti osebni značaj dunajskega slavista, ki se je v začetku njegovega delovanja kazal in pozneje silno razvil. Ko je dosegel evropsko slavo z raziskovanji slovanske preteklosti, je umrl Kopitar, duševno popolnoma osamljen, v času, ko je slavistika imela že mnogo učenjakov, ki bi bili lahko ocenili njegovo delo. V tridesetih in štiridesetih letih XIX. stoletja je bila središče slavističnih študij Praga, kjer Kopitar kot zagrizen sovražnik učenih rodoljubov, ki so tako vneto branili od njega osumljene «novejše spomenike stare češčine», ni bil prav nič priljubljen. V znanstvu avtoritativni besedi Pražanov so se obešale vse mogoče apokrifne bajke in govorice o sodobnikih, med drugimi tudi o Kopitarju; zato ni čudno, da n. pr. ruski učenjaki, ki so bili v zvezah s praškimi, niso ljubili «dunajskega Mefistofela», ki ga niti od blizu niso poznali. Grehi Kopitarja nad njegovimi tovariši — posebno zadnja leta — se res ne dadó oprostiti, toda stojezična govorica, posebno praška, je včasih proti njemu presegla vse meje; strašna ironija usode se sliši v sumu, da je dunajski slavist sam napisal ruske glose v Hezihiju, v sumu, ki je nastal med **praškimi** učenjaki (spomnimo se samo na Mater verborum!). Negativne sodbe o Kopitarju so nastale pod vplivom njegovega delovanja v zadnjih letih življenja, ki je zaslonilo njegove zasluge iz prejšnjih let. Z druge strani pa so pretirane pohvale prihajale včasih od ljudi, ki ali niso mogli popolnoma oceniti delovanja učnega slavista, kakor n. pr. Čop, ali pa so gledali slavistiko skozi Kopitarjeva očala, kakor Jakob Grimm in Miklošič... Delovanje teh polubogov slavistike je bilo tako, da je **enemu** preiskovalcu današnje dobe nemogoče kritično obseči vse delovanje katerega že koli izmed njih; pokazati celotno sliko Dobrovskega, Kopitarja, Šafařika bo mogoče šele s skupnim naporom epigonov; vsak izmed njih lahko postavi nekoliko kaŹipotov v nadi, da bodo lahko kazali smer življenjepiscu tega ali onega izmed navedenih učenjakov.»

Petrovskij je opazil, da se da življenje Kopitarja razdeliti na dve dobi; v prvi je Kopitar učen publicist in popularizator slovanstva v vseh njegovih pojavih, v drugi pa je strog učenjak, popolnoma zatopljen v bolj specialna znanstvena prašanja. Mejo med obema dobama tvori konec l. 1817. in začetek l. 1818. Takrat so začeli izhajati dunajski «Jahrbücher der Literatur», iz katerih je skušal Kopitar narediti centralno slavistično glasilo, zaključen je

bil v rokopisu »Srbski slovar« in pojavil se je »Kraljedvorski rokopis«; istega leta je bil osnovan »Muzej kraljestva češkega«, ki je Prago naredil za središče slavističnih študij. Knjiga Petrovskega obsega samo to prvo dobo in ima sledečih pet obširnih poglavij: I. življenjepisni podatki (str. 1—83), II. Kopitarjeva slovnica (str. 84—236), III. žurnalistično delovanje pred dobo »Jahrbücher der Literatur« (str. 237—494), IV. Kopitarjevo razmerje do srbohrvaške literature (str. 495—734) in V. pomen prvih let literarnoznanstvenega delovanja Kopitarja (str. 735—751). Drugi del, ki bi obsegal dobo od l. 1818.—1844. in ki bi bil moral biti mnogo obsežnejši ko že tako obsežni prvi, ni izšel. Pač pa je izšlo še dvoje monografij o Kopitarju. L. 1911. je izdal Petrovskij razpravo »Kopitar in 'Institutiones' Dobrovskega«, v kateri raziskuje, kolik je Kopitarjev delež pri tem delu. L. 1912. pa je izšla 76 strani velike osmerke obsegajoča podrobna in kritična biblijografija Kopitarjevih spisov, s katero je Petrovskij neizmerno olajšal delo svojemu bodočemu nasledniku in ki jo je lahko sestavil samo on.

Vojna je nasilno pretrgala ruske stike z ostalim slovanskim svetom. To se vidi na delu Petrovskega, ki je sedaj začel pisati zgodovino svojega učitelja Grigoroviča. Zanimanje zanj je imel že od svojega očeta, ki je o tem znamenitem možu tudi mnogo pisal. Ob stoletnici Grigorovičevega rojstva (1915) sta s Popruženkom sklenila izdati njegova zbrana dela. Najprej sta sestavila podoben biblijografski pregled njegovih spisov, ki ga je natisnila petrograjska akademija. L. 1917. je Petrovskij izdal knjigo o potovanju Grigoroviča po evropski Turčiji, v kateri je dodobra osvetlil pomen tega učenjaka za tedanjo dobo in za poznejšo smer ruske slavistike. Istega leta je v Kazani izdal celo knjigo oficijalnih poročil, ki jih je Grigorovič pisal iz raznih krajev na svojem potovanju. Načrt izdaje del Grigoroviča, sklenjen s Popruženkom, pa ni uspel. Popruženko je sicer izdal svoj del, Grigorovičeve spise za časa njegove profesure v Odesi, Petrovskij svojega dela ni več mogel izvršiti. »... ne vyderžal tjažkich uslovij žizni i sošel v mogilu« — pravi kratko o njem njegov biograf. Ž njim je legel v grob eden najagilnejših ruskih učenjakov, ki so med Rusi skušali ustvarjati nove temelje »slavjanstvu«, ki bi bilo osnovano na pravem poznanju današnjih slovanskih narodov. Krog delavcev se je vedno bolj širil — toda prišel je nenaden konec. Kedaj se bo to delo nadaljevalo in ali se sploh bo, je danes težko reči, prej bi bila upravičena bojazen, da bo ruska inteligenca v teh prašanjih zopet zapadla starim fantastičnim ideologijam.